

УЧАСТЬ МОЛОДІ В ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПЕРІОД СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ

У статті висвітлюється питання залучення молодіжного активу нашої країни до волонтерської діяльності, спрямованої на допомогу тим людям, які опинилися з різних причин в складних життєвих умовах. Одним із важливих напрямів діяльності створених волонтерських організацій, особливо, починаючи з періоду кінця 2013 року, є допомога учасникам антитерористичної операції в отриманні амуніції, сучасного обмундирування, різних технічних засобів та транспорту, забезпечення їх потрібними медикаментами, їжею; їх психологічна підтримка та адаптація до нових умов життя тощо. Окрім цього, волонтерські організації допомагають і вимушеним переселенцям у наданні необхідних речей, одягу, продуктів харчування, медикаментів. У статті також наголошується на активізації волонтерської діяльності, яка позитивно впливає на свідомість громадян, особливо молоді. Адже, соціально-політичні трансформації в Україні, викликані як внутрішніми так і зовнішніми чинниками, дали поштовх до самоорганізації громадян, до підвищення патріотизму та проявів благодійності в суспільстві. Таким чином, сьогоденний волонтерський рух, до якого щодня долучаються представники молодого покоління, має велике соціальне й державне визнання та характеризується позитивною динамікою довіри громадян до дій такого роду організацій.

Ключові слова: антитерористична операція; волонтери; волонтерські організації; громадянське суспільство; молодь; молодіжні громадські організації; суспільно-політичний процес.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Наразі в Україні значно ускладнилася умова життя, загострили соціально-фінансові проблеми не лише представників молоді, а і всіх громадян країни. Ситуація погіршується ще й тим, що сучасні реалії в нашій країні не завжди співпадають з потребами, інтересами та поглядами молодого покоління. Окрім того, зростає суспільне невдоволення всього населення України з приводу збільшення вартості на комунальні послуги, загальне підвищення цін на продукти загальноживаного значення. І, відповідно, така ситуація в політичній, економічній сферах не може не вплинути на соціальні процеси в країні. Отже, в Україні внутрішньополітичні процеси залишаються складними і прогнозувати подальший перебіг подій не просто.

На сьогодні актуальним питанням є поширення волонтерського руху в Україні із залучення молодіжного активу для підтримки та допомоги тим, хто її потребує. Адже активна участь молоді та молодіжних громадських організацій у волонтерській діяльності в Україні надає їм змогу самореалізуватися та усвідомити спільний внесок у підтримку країни. Враховуючи, що нинішні реалії в Україні вимагають від особи, зокрема, молоді, не лише політичної участі, а й усві-

домлення власної ролі та значення в житті суспільства, а також діяльності відповідно до власних переконань і цінностей. При цьому важливо зазначити, що волонтерська діяльність набула всіх ознак найбільш дієвої форми самоорганізації населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. На сьогоднішній час в політологічній науці актуальним є дослідження питання діяльності волонтерських організацій в Україні, особливо їх активізації в період військових проявів на Сході України. Значна кількість вчених, таких як: О. Безпалько, О. Карпенко, Р. Козубовський, О. Кузьменко, Т. Лях, А. Половинець, Ф. Ступак, О. Хижняк та ін. у своїх працях в основному концентрують увагу на дослідженні проявів добродійності, молодіжного лідерства та волонтерства. Однак, варто активізувати дослідження в напрямку розширення молодіжних волонтерських організацій. Окрім того, актуальним є аналіз процесу підготовки молодих волонтерів до роботи з різними категоріями населення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Важливим є вивчення процесу залучення молодіжних громадян до діяльності волонтерських організацій нашої країни. Адже, як відомо, що волон-

терство є активним та особистим проявом організації населення задля вирішення назрілих проблемних ситуацій в країні.

Виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Молодіжні громадські організації як форма прояву соціальної активності молоді переживають разом з Українською державою складний період суспільно-політичних та економічних трансформацій. Створені молодіжні громадські організації, покликані спрямовувати свою діяльність на реалізацію інтересів різних верств населення, що є, безперечно, важливою складовою політичного процесу України. Як пише А. Половинець, «на сучасному етапі організований молодіжний рух в Україні розвивається, інституціоналізується і формує розвинену систему зі специфічною внутрішньою структурою та механізмами взаємодії із зовнішнім оточенням» [5]. Тобто молодіжні об'єднання почали співвідносити себе з активними суб'єктами суспільно-політичних процесів у нашій країні. Водночас проблемним аспектом залишається усвідомлення справжніх можливостей своєї діяльності для новостворених молодіжних організацій, які більше проникнуті ейфорією масштабності та впливовості своєї діяльності в той час, коли треба приділяти увагу вирішенню конкретних проблем (виконувати свої статутні положення), правовому закріпленню своїх дій та відповідальності за ті чи інші протиправні діяння.

Окрім того, актуальним є те, що молоді громадяни зіштовхнулися з низкою проблем, які тісно пов'язані як з внутрішніми та зовнішніми подіями в нашій країні. На даний момент молоді люди переживають період невпевненості у власних силах та у завтрашньому дні. Тобто суспільство в наявному на сьогодні стані, не в змозі забезпечити людині повноцінну зайнятість та впевненість в майбутньому. У свою чергу, молодь виявилася не готовою та неадаптованою до різких змін соціальних умов життя. Як зазначають експерт А. Потіха, що ймовірність дестабілізації в країні залежатиме від соціально-економічних чинників, проте є надія на покращення рівня життя населення та продуктивне урівноваження відносин гілок влади і у цілому політичної ситуації в країні [6].

Особливістю волонтерського руху в Україні є те, що основну чисельність його складають молоді громадяни, учні та студенти. Як зазначають науковці Лях Т. Л. та Хижняк О. В., у роботі «Участь молоді в суспільному житті: досвід, можливості бар'єри», що саме через участь у волонтерській діяльності молоді люди можуть самореалізуватися під час проведення різного роду благодійних акцій, проектів і програм суспільно-корисної спрямованості та зробити свій власний внесок у вирішення актуальних соціальних проблем [7].

За приналежністю до певних організацій волонтерів можна класифікувати як таких, що працюють у державних та недержавних організаціях, волонтерів вищих навчальних закладів, корпоративних волонтерів, волонтерів ініціативних груп та мешканців територіальних громад [7, с. 78]. Можна сказати, що завдяки активній волонтерській роботі, молодь взаємо-

діє між собою для вирішення нагальних проблем суспільства та здійснює підтримку іншим членам громад, які її потребують.

На сьогодні в Україні майже при кожному вищому навчальному закладі, центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді функціонують студентські волонтерські організації, діяльність яких в основному спрямована на інформаційно-просвітницьку, реабілітаційну, соціально-рекламну та охоронно-захисну діяльність. Щороку кількість самих волонтерських організацій зростає, особливо це пов'язано з проведенням на Сході України військових проявів.

Українське волонтерство зародилося з Майдану. Тільки всеукраїнські волонтерські організації обраховуються сьогодні десятками, а волонтерів – сотні та тисячі [8].

Відповідно і розширюється діяльність самих волонтерів в напрямку адаптації до нових умов життя колишніх учасників антитерористичної операції, підтримка їх у складних життєвих обставин, їх правовий захист тощо. Дуже актуальним на сьогодні напрямом волонтерської діяльності є закупівля та доставка медикаментів тяжкохворим пацієнтам, мало мобільним та немобільним людям з особливими потребами, які проживають в зоні проведення військових дій.

Варто визначитися з питанням, хто такі волонтери. Так, дослідниця Лях Т. В., яка займається дослідженням розвитку волонтерської діяльності в Україні, визначає термін «волонтер» як особу, яка за власним бажанням допомагає іншим особам [3, с. 123].

У свою чергу, члени Всеукраїнського громадського центру «Волонтер» визначають поняття «Волонтерство» як фундамент громадянського суспільства. Наголошують на тому, що без участі волонтерів важко уявити громадські організації й благодійність взагалі, без них унеможливилося якісний суспільний контроль за діями влади та бізнесу. Без волонтерів бракує енергії для будівництва суспільства, не вистачає сил і часу на людей, які потребують допомоги, не достатньо творчого потенціалу для розв'язання соціальних проблем. Воно розвивається, орієнтуючись на надання допомоги усім, хто її потребує [1].

Для України, як і для всього світу, як зазначають експерти Всеукраїнського громадського центру «Волонтер», волонтерство є актуальним і важливим з різних причин.

По-перше, це ефективний спосіб вирішувати складні проблеми окремої людини, суспільства та довкілля, які часто виникають на ґрунті недостатньої турботи про суспільне благо.

По-друге, волонтерство приносить у соціальну сферу нові, як правило, творчі та сміливі ідеї щодо вирішення найгостріших і найскладніших проблем. Тому саме завдяки йому безвихідні, на перший погляд, ситуації знаходять своє вирішення.

По-третє, волонтерство – це спосіб, за допомогою якого кожний представник суспільства може брати участь у покращенні якості життя.

По-четверте, це механізм, за допомогою якого люди можуть прямо адресувати свої проблеми тим, хто здатний їх вирішити [1]. Отже, волонтерська діяльність дає можливість людині самовизначитися, роз-

ширити власні соціальні зв'язки, стати впевненішими у власних силах, опанувати нові навички й вміння, та, головне, допомогти іншим людям.

Специфікою волонтерського руху в Україні, починаючи з кінця 2013 року є залучення до своїх лав якомога більшої частки молодого покоління через соціальні мережі для впливу на самоствердження та усвідомлення свого значення й ролі в розбудові українського демократичного громадянського суспільства.

Дійсно, соціальні мережі сприяють поширенню молодіжного волонтерського руху, активізують участь волонтерів у мітингах, демонстраціях, флеш-мобах. Відповідно, чисельність груп та учасників в інтернет-мережі зростає щодня. Така тенденція свідчить про активне залучення патріотичних громадян України до так званого «мережевого віртуального українського суспільства», яке не має кордонів. Станом на кінець 2014 року в мережі зареєстровано 2 715 спільнот (найчисленніша – «Ми – патріоти України», 434 007 учасників) та 3 707 відеозаписів, які пов'язані з патріотизмом та містять ключове слово пошуку «патріот» [4, с. 177]. Загалом, у період початку 2014–2016 років близько третини населення України добровільно долучилося до волонтерського руху та спрямовувало свою діяльність на протидію подолання зовнішньої агресії та її наслідків.

Отже, зростання активності молодіжного волонтерського руху було зумовлене двома основними факторами: внутрішньополітичною кризою, що призвела до розбалансування системи державного управління, дефіциту якісних управлінських рішень, браку ресурсних можливостей, та зовнішньою агресією, яка поглибила дисбаланс між здатністю держави ефективно виконувати свої функції й забезпеченням основних потреб громадян. Окрім того, за лічені місяці волонтерські ініціативи перетворилися на потужні молодіжні організації, діяльність яких була спрямована на національно-патріотичне піднесення в суспільстві, що забезпечило появу безпрецедентної кількості волонтерів та благодійників.

Варто зазначити, що до 2014 року волонтерство в Україні не було особливо популярним серед молоді й населення загалом. Добровільну допомогу різним категоріям осіб надавали до 15 % населення. Молодіжна волонтерська робота традиційно стосувалася таких напрямів діяльності, як: соціально-реабілітаційна робота, попередження й подолання негативних явищ у молодіжному середовищі, робота з молоддю та підлітками, які перебувають у складних життєвих обставинах; профілактика вживання алкогольних напоїв та наркотичних речовин; профілактика хвороб, що передаються статевим шляхом, та ВІЛ-інфекції/СНІДу; соціальна опіка й соціальний захист соціально незахищених груп молоді, підтримка та розвиток творчих здібностей молодих інвалідів, волонтерські програми соціальної опіки тощо.

У 2014 році до традиційних форм волонтерської діяльності додався волонтерський рух на підтримку «євромайданів» та антитерористичної операції, який за масштабами поширення став безпрецедентним виявом громадянської самоорганізації та національно-

патріотичної свідомості [4, с. 123]. До основних завдань сформованого волонтерського руху відносяться:

– по-перше, соціально-психологічна підтримка українських бійців та надання допомоги в отриманні амуніції, сучасного обмундирування, різних технічних засобів та транспорту, забезпечують їх медикаментами, їжею тощо. Спільно з науковцями й військовими на територіях, що контролюються незаконними збройними формуваннями, волонтери ще й розшукують загиблих. Волонтери допомагають не лише військовим та переселенцям гуманітарною допомогою, але навіть опікуються покинутими тваринами;

– по-друге, волонтери надавали допомогу в наданні речей першої необхідності, їжі, одягу, медичних препаратів саме вимушеним внутрішнім переселенцям, які залишили свої домівки у пошуку нового та безпечного житла. Так, однією з найвідоміших волонтерських організацій, яка підтримує та допомагає вимушеним переселенцям, є «Станція Харків» (м. Харків).

Зараз в Україні діє декілька найпотужніших волонтерських організацій, які системно допомагають військовим на передовій та в зоні проведення антитерористичної операції на Сході України: «Крила Фенікса», «Народний тил», «Повернись живим», «Армія SOS», «Врятуй рідну країну», «Волонтерська сотня Україна – Світ», «Народний проект», «Сестри допомоги» та низка інших [2, с. 363].

Так, одна з провідних волонтерських організацій «Народний проект» активно займається розробкою та реалізацією різних проектів, що спрямовані на підтримку та допомогу бійцям в соціальному, технічному, побутовому, медичному аспектах. До лав зазначеної організації можуть долучатися не лише волонтери, а й всі зацікавлені громадяни, яким не байдужа доля бійців та українського народу взагалі. До речі, важливою складовою діяльності зазначеної організації є її публічність та звітність, що полягає у висвітленні на своїй інтернет-сторінці процесу реалізації кожного проекту, звітуванні про збори та цільове використання коштів, пожертви через різні системи переказів на імплементацію різного роду проектів, спрямованих на допомогу військових та учасників антитерористичної операції.

Таким чином, на сьогодні волонтерський рух має велике соціальне та державне визнання, що виявляється з щоденним ростом кількості волонтерів та позитивною динамікою довіри громадян до дій такого роду організацій.

Доцільно також наголосити на тому, що представники молодіжних громадських організацій в Україні продовжують активно долучатися й до освітніх міжнародних програм у напрямку поширення знань про волонтерські служби. Однією з таких програм Європейського Союзу є «Молодь у дії». Так, 2014 року 2 349 осіб взяли участь у мобільних проектах, 264 – у проектах для молоді та осіб, які приймають рішення в цій сфері [9]. Окрім того, взаємодія в рамках ще однієї міжнародної програми «Еразмус+» у сфері молодіжної політики включає в себе молодіжні обміни, участь у різноманітних заходах мережі Європейської волонтерської служби, навчання працівників, волонтерів

для роботи з різними категоріями громадян, реалізацію проектів за участю молодіжних громадських організацій [4, с. 177]. Саме діяльність молоді у міжнародних освітніх проектах популяризує важливість волонтерства, благодійності та проявів патріотизму до українського народу, сприяє підвищенню рівня громадянської освіти та культури молодих громадян, їх взаємоповаги та взаємодопомоги. Залучення молодих людей до реалізації міжнародних проектів та заходів є досить важливим та актуальним задля самореалізації та самовдосконалення молодого активу відносно підтримки та роботи з людьми, як опинились в складних життєвих обставинах.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Трансформаційні процеси, що відбуваються в сучасній Україні, активізують питання пошуку нових шляхів для розвитку всіх сфер українського суспільства, поглиблення євроінтеграції, з одного боку, та припинення військових

проявів на Сході України, з іншого. Одним із важливих рушіїв розвитку країни на сьогоднішній час є припинення військових дій на Сході України.

Події періоду, починаючи з кінця 2013 року і до сьогодні, продемонстрували відсторонення державної системи від реальних запитів молодого покоління. Адже активна участь значної кількості політично усвідомленої та патріотичної молоді в «Революції гідності», антитерористичній операції, волонтерській діяльності з підтримки учасників військових дій та вимушених переселенців чітко вказує на вироблення нового виду співпраці між державними органами та молодіжним активом країни. Враховуючи кардинальні зміни у свідомості молодого покоління, їхній громадянській активності, державна молодіжна політика в Україні має впроваджувати модель відкритого розвитку, за якої молодь може проявляти ініціативу й самостійно визначати власні цінності та цілі.

Список використаних джерел

1. Всеукраїнський громадський центр «Волонтер». [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.volunteer.kiev.ua/pages/History_volunteer.
2. Кавилін О. А. Динаміка політичної участі молоді в незалежній Україні / О. А. Кавилін // «Гілея : науковий вісник». – 2015. – Вип. 93 : Політичні науки. – С. 361–364.
3. Лях Т. Л. Сучасні тенденції розвитку волонтерських організацій в Україні / Т. Л. Лях // Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., (Київ, 22–23 квіт. 2002 р.) : [у 2 т.] / [за ред. М. І. Шкіля та ін.]. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2002. – Т. 1. – С. 122–124.
4. Національно-патріотичне виховання – державний пріоритет національної безпеки : щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2014 року) / Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики ; [редкол. : І. О. Жданов, гол. ред. коллег., І. І. Беляєва, С. В. Митрофанський та ін.]. – К., 2015. – 200 с.
5. Половинець А. М. Молодіжні громадські організації: критерії класифікації [Електронний ресурс] / А. М. Половинець. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10pamokk.pdf>. – Назва з екрана.
6. Потіха А. Політичні прогнози щодо внутрішньої політики України на 2017 рік [Електронний ресурс] / А. Потіха // Україна : події, факти, коментарі. – 2017. – № 3. – С. 32–41. – Режим доступу : <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2017/ukr3.pdf>. – Назва з екрану.
7. Участь молоді в суспільному житті: досвід, можливості бар'єри. Електронний ресурс. Режим доступу : http://web.archive.org/web/20141216095327/http://elibrary.kubg.edu.ua/1212/1/T_LYAKH_UMVSGDMB_KSP%26KO_IPSP.pdf.
8. Хто такі українські волонтери? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/1925476-hto-taki-ukrajinski-volonteri.html>
9. Implementation of the European Neighbourhood Policy in Ukraine. Progress in 2014 and recommendations for actions Accompanying the document [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/ukraine-enpreport-2015_en.pdf. – Title from the screen.

М. В. Орленко,

канд. політ. наук, старший преподаватель кафедри,
Черноморський національний університет ім. П. Могили, г. Николаев, Україна

УЧАСТИЕ МОЛОДЕЖИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВОЛОНТЕРСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ПЕРИОД СОВРЕМЕННЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ В УКРАИНЕ

В статье освещается вопрос привлечения молодежного актива нашей страны в волонтерскую деятельность, что направлена на помощь людям, оказавшимся по разным причинам в сложных жизненных условиях. Одним из важных направлений деятельности созданных волонтерских организаций, особенно, начиная с периода конца 2013 года, является помощь участникам антитеррористической операции в получении амуниции, современного обмундирования, различных технических средств и транспорта, обеспечение их необходимыми медикаментами, едой; их психологическая поддержка и адаптация к новым условиям жизни. Кроме этого, члены волонтерских организаций помогают и вынужденным переселенцам в предоставлении необходимых вещей, одежды, продуктов питания, медикаментов. В статье также отмечается активизации волонтерской деятельности, которая положительно влияет на сознание граждан, особенно молодежи. Ведь, социально-политические трансформации в Украине, вызванные как внутренними, так и внешними факторами, дали толчок к самоорганизации граждан, к повышению патриотизма и проявлений благотворительности в обществе. Таким образом, сегодняшнее волонтерское движение, к которому ежедневно присоединяются представители

молодого покоління, имеет большое социальное и государственное признание и характеризуется положительной динамикой доверия граждан к действиям такого рода организаций.

Ключевые слова: антитеррористическая операция; волонтеры; волонтерские организации; гражданское общество; молодежь; молодежные общественные организации; общественно-политический процесс.

M. Orlenko,

PhD in Political sciences, senior lecturer,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

YOUTH PARTICIPATION IN VOLUNTEER ORGANIZATIONS IN MODERN TRANSFORMATION PERIOD IN UKRAINE

The question of volunteer organizations analysis and the young people involvement in today's Ukraine is an important asset and popular from both theoretical and practical point of view. This subject is highlighted by a number of transformations in the country, caused by both internal and external factors. The aim is to disclosure activities of the youth and volunteer organizations towards providing support and assistance to various categories of people who got in difficult situations and refugees who fled their homes because of the military displays in Eastern Ukraine. This research is based on both general scientific and special techniques. The method of direct observation allowed a deeper analysis of the youth initiatives and justified conclusions regarding their participation in the volunteering movement. The paper emphasized that membership in voluntary organizations, in addition to their main activities, also promotes the level of self-improving, patriotism, and civic education, developing the culture of young people, their mutual respect and mutual assistance to each other. The help and support of other citizens create a sense of usefulness and importance in the minds of citizens, especially in the minds of younger generation. Materials of this article can be used in various public organizations and centers of political and civic education on the local and state levels. The subject of the article is relevant and acute to organize roundtables, seminars and conferences with national and international participation. Thus, the activities of young people volunteering is aimed at the national-patriotic exaltation in society, helps to different categories of people, especially military men, forced refugees and residents of the occupied territories in the East of Ukraine. The youth participation and involvement in volunteerism is a manifestation of patriotism of citizens, which earns credit from both the civil society and the state.

Keywords: anti-terrorist operation; volunteers; volunteer organizations; civil society; youth; youth organizations; socio-political process.

Рецензенти: *Семенченко Ф. Г.*, д-р політ. наук, професор,
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон;
Громадська Н. А., канд. політ. наук, доцент,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв.

© Орленко М. В., 2017

Дата надходження статті до редколегії 10.03.17